

Poissaolon musiikki

ASTRID SWAN

Poseerauskuva. Lettäpäinen tyttö pianon ääressä on Astrid Joutseno (1899–1962), isoisotätini joskus 1900-luvun alussa kotonaan. Yritän suurentaa paperisesta valokuvasta puhelimella ottamaani kuvaa, jotta näkisin mitä kaikkea seinällä pianon yläpuolella roikkuu. En erota ripustettujen kuvien hahmoja juurikaan. Valkoiset kruunukynttilät soittimen omissa kynttilänjaloissa ovat sytyttämättömät. Astridin kädet pysähtyvät koskettimien ylle ja kasvat kääntyvät yläviistoon ikkunanvaloon. Naps.

Nuori Kerttu Wanne (1905–1963) seisoo valkoista taustaa vasten valokuvaamon potretissa, joka on pahoin rypistynyt ja myöhemmin suoristettu sekä aseteltu arkiston rapisevaan kuoreen. Kerttukin on soittoasennossa, viulu ja jousi keskiössä. Lyhytaihainen silkkimekko ja hiukset nutturalla. Kasvoilla lapsuuden pehmeys mutta silmissä jotain pistävää. Kertun oikealle suuntautunut katse näkee jon- nekin kauas studiosta ja kuvaushetkestä. Tällaisena löydän valokuvan Kerttu Wanteen arkistosta, Sibelius-museon tutkijanhuoneessa.

Myöhemmin taiteilijat istuvat rannalla Naantalissa, Astrid baskeri päässään ja katse suoraan kame- raan. Kerttu katsoo Astridia ja hymyilee. Varjo lankeaa Kertun ilmeen ylle turhan jyrkkänä. Toisessa kuvassa säveltaiteilijat maistelevat keitettyjä kananmunia kuin omenoita samalla kun lukevat yhdes- sä nuottia. Tunnen itseni rikkaaksi ja onnekkaaksi. Minulle tuntemattomat ihmiset tulevat kuvitte- luni ja ajatteluni piiriin arkistossa säilyneiden välähdyksien kautta. Silti kaipaen yhteyttä Astridin ja Kertun elettyyn todellisuuteen, sellaiseen, jota on aivan mahdotonta herätellä henkiin nyt.

Vähitellen minulle kertyy tarpeeksi todisteita siitä, miten täynnä musiikkia naisten arki oli. Ymmärrän omaan kokemukseeni peilaten, miten paljon aikaa he käyttivät soitonharjoitteluun ja eloon toistensa seurassa. Matkustamisesta ja taiteilijuudesta huolimatta heidän päivänsä olivat kurinalaisia ja näistä syistä arkitodellisuus myös viertyi muiden maailmasta. Ehkä musiikin avul- la voin kosketella sitä tyhjää, merkityksetöntä ja katkennutta, joka ei koskaan poistu väliltämme,

vaikka kuinka arkistoja kaivelen. Musiikintekemisessä jatkan sen toiminnan äärellä, joka Kertulle ja Astridille oli tutuinta, mutta jota muu maailma pitää erikoisena, tuntemattomanakin.

Erottelen tekoälyavusteisesti *Syntymistään sureva* -kappaleen instrumentit omiksi raidoikseen. Sommittelen äänimateriaalista ensimmäisen sävellyksen, *K+A+A*. Prosessissa toteutuvat roolit, joissa Wanne ja Joutseno toimivat muusikkoina tuottaen äänet ja minä olen kuuntelija, äänien sommittelija ja uudelleensäveltäjä. Tekoälysovelluksen tehtävä on erotella viulu ja piano sovellusohjelmoinnin mukaan. Se ei osaa erotella niitä puhtaasti omiin raitoihinsa, vaan pätkii pianoa ja viulua sikinsokin tuottaen lisäksi häiriöääniä ja hiljaisuuksia. Virheistä tulee osa sävellyksen äänikieltä. Niillä merkitsen katkennei- ta yhteyksiä, tulkinnan vaikeutta ja ajan syvyyttä. Haipuvien viulujen ja välillä sisäänkeksähtävien pia- nosointujen välille syntyy merkkejä poissaolosta, katkenneista tai niellyistä äänistä. 1940-luvun alkupe- räisäänitteen rakenne murtuu toisteiseksi, sijoilleen pysähtyväksi ja nytkähdellen eteneväksi kudelmaksi. Jätän oman ruumiini äänen pois teoksesta: en laula tai lisää soittoani. Ehkä en vielä uskalla. Ehkä kuljen hitaasti suuntaan, jossa voimme kohdata, mutta vaarana on, että ääneni peittää alleen jotain menneestä.

Aineistoa

Joutseno, A. (2024) ”Säveltaiteilijat kotioloissaan: Kerttu Wanne, Astrid Joutseno ja 1930-luvulla pilkahteleva outous”. *SQS – Suomen Queer-tutkimuksen Seuran lehti* 18:1–2, 19–38. <https://doi.org/10.23980/sqs.146456>

Wanne, Kerttu & Joutseno, Astrid (1947) *Syntymistään sureva (Voi äiti parka ja raukka)*. Suomalainen kansanlaulu. Sovitus Sulo Hurstinen. Äänitetty New Yorkissa Yhdysvalloissa. <https://areena.yle.fi/podcastit/1-66916918>

FT ASTRID SWAN (JOUTSENO) on säveltäjä, kirjoittaja ja tutkija, joka työskentelee elämäkirjoituksen ja surun paris- sa. *Esseen ja sen käsittelemän työskentelyn ovat mahdollistaneet Helsingin yliopiston tutkijakollegiumi ja Alfred Kordelinin säätiö.*

Nuori Astrid Joutseno (1899–1962) pianon ääressä
Kuva yksityisestä arkistosta

Kerttu Wanne (1905–1963), nuoruuskuva viulun kanssa 1923
Kerttu Wanteen arkisto, Sibelius-museo

Yhteiskuva rannalla 1933
Kerttu Wanteen arkisto, Sibelius-museo

Yhteiskuva 1942
Kerttu Wanteen arkisto, Sibelius-museo

Sivuunjääminen, Wanteen muistilappu
Kerttu Wanteen arkisto, Sibelius-museo

Suomen Kirjailijaliitto
Runebergink. 32 C Helsinki
Puh. 44 53 92
Siirtotili 6781

Helsinki, 16.8.1961

Kiertokirje No 8

Arvoisa liiton jäsen

Oheisena lähetetään uudet radiopalkkiosopimukset sekä lisäys jäsen-

Kirjailijaliiton
luettelo

nuorill
kuaika
Kordeli
litukse
tusk. 1
matkasu
onko ha
sekä d)
rahaak
jätetää
työsuun
suus ap
seen ty

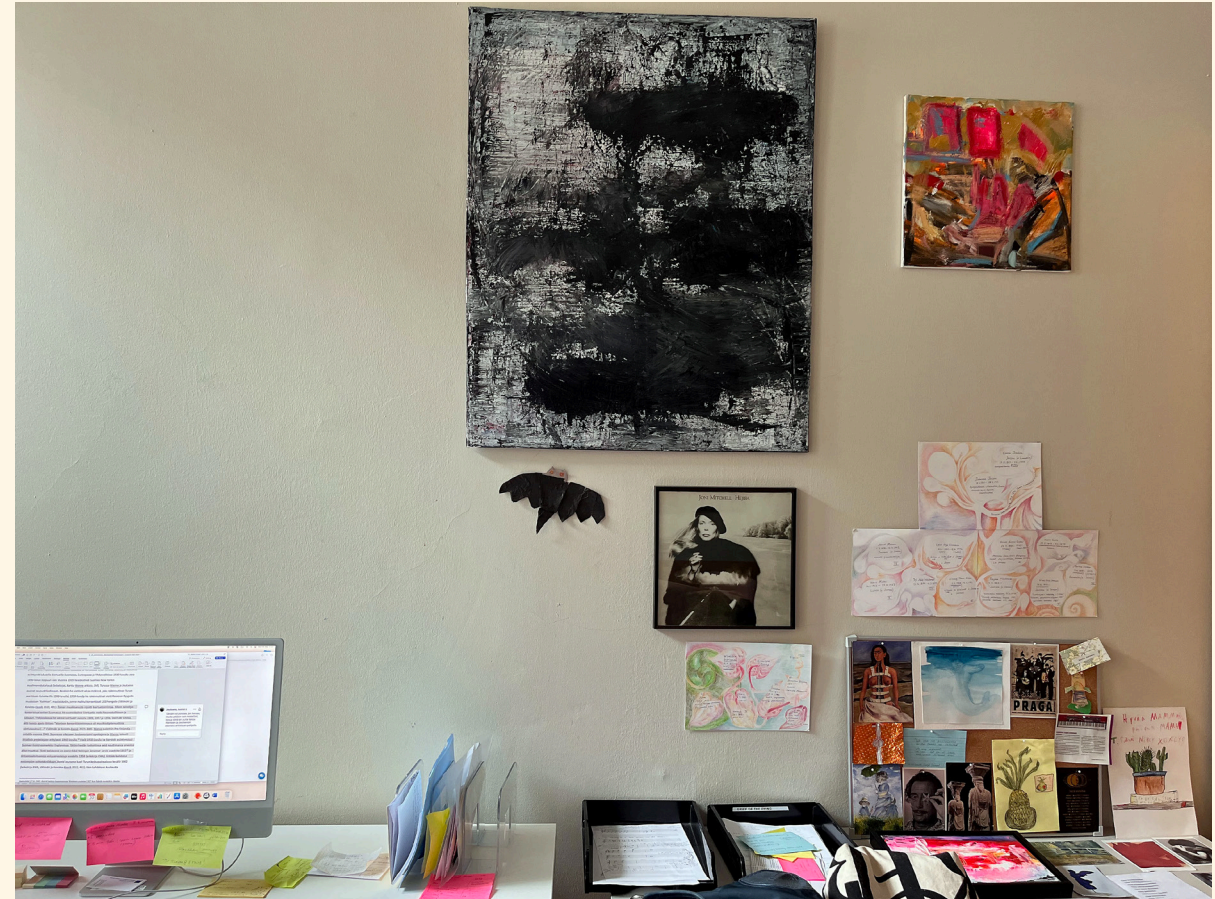
*Heijaste
Seurassa pyydetään
kirjailijalajakkaukseen
uusia neuvominnia*

*Kanhoikin perinteisiin
pohjautuva kirjallisuudelle ja runouden oikeuden
Seuralle ja
ansioluettelo,
lla on mahdolli-
paana kirjalli-*

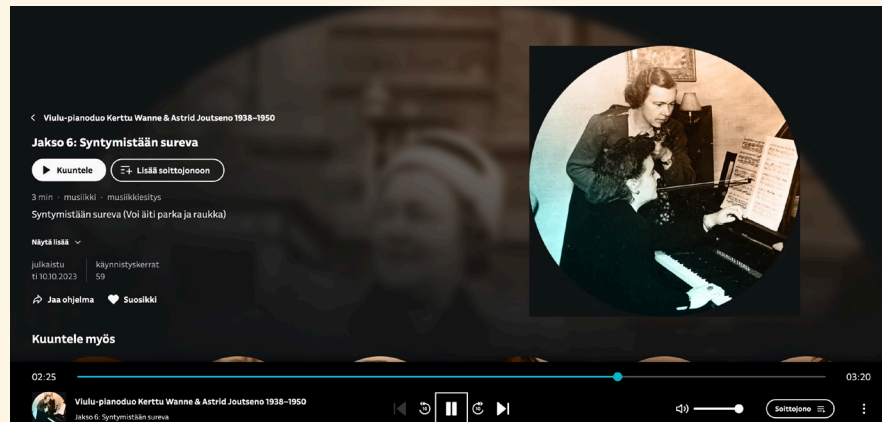
valtion apurahat
si. Molempien ha-
tus lehdissä 6.8.
tava säätiön hal-
alle os. Halli-
a) työ- ja mahd.
e) tieto siitä,
araha muualta,
den akatemia-apu-
uden Seuralle ja
ansioluettelo,
lla on mahdolli-
paana kirjalli-

Poissaolo
Astrid Joutsenon hautakivi Turun vanhalla hautausmaalla keväällä 2024
Kuva: A. Swan

Työhuoneessa
Helsingin yliopiston tutkijakollegium 2024
Kuva: A. Swan.

Syntymistään sureva
Kuvakaappaus äänitteestä *Syntymistään sureva*, jonka raidoista ensimmäinen uusi sävellys syntyy
Kuva: A. Swan

K+A+A
Kaksi kissanpentua
Kerttu Wanteen arkisto, Sibelius-museo

Säveltäminen
Wanteen ja Joutsenon ääniraidoista, Logic-kuvake. Kuva: A. Swan
Kuva: A. Swan